

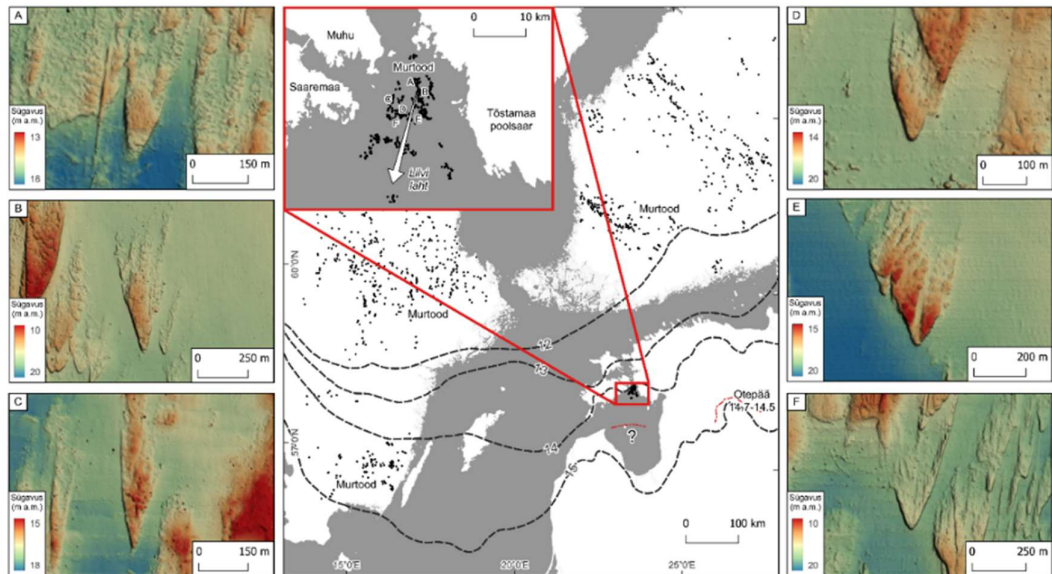
Murtood – uued pinnavormid Eesti merepõhjas

Vladimir Karpin, Tallinna Tehnikaülikool (vladimir.karpin@taltech.ee)

Liustikutekkelised pinnavormid annavad hindamatut teavet liustiku dünaamika ja ulatuse kohta. Otsesteid tõendeid selliste veealuste pinnavormide kohta Läänemeres on aga endiselt vähe. Täiesti uued morfoloogiliselt eristatavad kolmnurkse kujuga liustike all tekkinud pinnavormid, mida tuntakse murtoodena, avastati Soome ja Rootsi sisemaal alles mõned aastad tagasi. Hiljuti valminud uuringus tutvustame esmakordselt Liivi lahe põhjas lehviksonari andmestikus avastatud murtoosid.

Liivi lahe murtood, mida on kokku kaardistatud 287 tükki, on pikemad, kitsamad ja madalamad võrreldes Soome ja Rootsi sisemaal avastatud murtoodega. Liivi lahe murtoosid eristab ka see, et nad asuvad settelise aluspõhja peal, võrreldes Soome ja Rootsi murtoodega, mis asuvad aluskorral. Liivi lahe murtoode pikitelje suund viitab N-SSW suunalisele jää liikumise ning murtoodele iseloomulikult on nende pinnavormide laugem ots suunatud jää liikumisele vastu. Murtood esinevad gruppidena, tavaliselt koos oosidega, ning koosnevad moreenist. Põhjasetete akustilistes profiilides võib murtoodes märgata ka teatud kihilist struktuuri.

Murtood ja nendega seotud pinnavormid Liivi lahe põhjaosas tekkisid tõenäoliselt Bøllingi soojenemise ajal ca 14,5–14,1 tuhat aastat tagasi, kui liustiku sulamisel tekkis suures koguses vett.

Joonis 1. Keskel: Liivi lahe murtood koos Soome ja Rootsi omadega. Valge nool tähistab jää liikumise suunda. Katkendlikud jooned tähistavad jääserva asukohta tuhandetes aastates tagasi. Küsimärgiga on tähistatud arvatav jääserva asukoht murtoode tekkimise ajal. **Vasakul ja paremal:** näited Liivi lahes avastatud pinnavormidest ehk murtoodest.

Kasutatud kirjandus

Karpin, V., Heinsalu, A., Ojala, A.E.K., Virtasalo, J.J., 2023. Offshore murtoos indicate warm-based Fennoscandian ice-sheet conditions during the Bølling warming in the northern Gulf of Riga, Baltic Sea. *Geomorphology* 430, 108655. <https://doi.org/10.1016/j.geomorph.2023.108655>